

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Коблика Віталія Олександровича
«Виховання ціннісного ставлення до праці в підлітків у процесі
позаурочної добродійної діяльності», представлена на здобуття наукового
ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) за спеціальністю
13.00.07 – теорія і методика виховання

Актуальність теми виконаної роботи. У сучасній українській освіті пріоритетного значення набувають особистісно орієнтоване навчання та виховання, що забезпечують гармонійність інтелектуального, етичного і творчого потенціалів людини. Як зазначено у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року й Законі України «Про освіту» (2017), Концепції реалізації державної політики сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, одним з основних освітніх напрямів постає актуалізація загальнолюдських, національних, культурно-духовних цінностей шляхом передання вітчизняного досвіду новим поколінням. Саме тому, в педагогічній теорії і практиці вагомим стає процес формування та збагачення індивідуальних ціннісних надбань особистості.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства однією із нагальних проблем виховання є формування ціннісного ставлення до праці у підростаючої молоді. Це багатовекторне завдання, яке пов'язане з рядом суспільно негативних явищ у нашій країні. Так, впродовж багатьох років в Україні втрачався імідж людини закоханої в працю. Натомість потужної сили набули ідеали споживацтва, жадоби, марнославства тощо. Наслідком зазначеного стало те, що професійна діяльність подекуди сприймається лише як майданчик для матеріального збагачення, при чому збагачення будь-якою ціною. Корупція, на жаль, для українців стала звичним соціальним, психологічним та моральним явищем, яке має загрозливі наслідки для майбутнього країни.

Слід зазначити, що зменшення цінності праці особливо негативно впливає на ще не сформовану свідомість підростаючої особистості. Адже праця – основне джерело духовного, матеріального багатства суспільства,

головний критерій соціального престижу людини, її священний обов'язок, фундамент особистісного розвитку. Це – природній засіб саморозвитку, прояву і утвердження розуму, здібностей, можливостей, самозабезпечення своїх потреб, самовідтворення, власного самовизначення, соціального співжиття. Саме тому, ціннісне ставлення до праці визначає не лише благополуччя окремої людини, а й держави в цілому.

З огляду на це дисертаційне дослідження Коблика Віталія Олександровича на тему «Виховання ціннісного ставлення до праці в підлітків у процесі позаурочної добродійної діяльності» присвячене актуальній педагогічній проблемі, яка потребує глибокого методологічного обґрунтування і практичного опрацювання.

Важливо відзначити, що дисертаційне дослідження є складником теми кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Формування ціннісних орієнтацій учнів в освітньо-виховному середовищі загальноосвітньої школи» (реєстраційний номер 0116U000115). Тему дослідження затверджено рішенням ученої ради Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 4 від 24.11.2015 р.) та узгоджено на Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол № 8 від 15.12.2015 р.).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертaciї.

У результаті дослідження дисертантом:

- уперше спроектовано модель виховання ціннісного ставлення до праці в учнів підліткового віку у позаурочній добродійній діяльності, яка передбачає цільовий, методологічний, змістовий, процесуально-технологічний та діагностико-результативний компоненти; обґрунтовано педагогічні умови ефективного виховання ціннісного ставлення до праці в підлітків у процесі позаурочної добродійної діяльності (цілеспрямована позитивна мотивація та стимулювання учнів на необхідність здійснення позаурочної добродійної трудової діяльності; поглиблення і розширення знань учнів добродійного змісту; систематичне і планомірне заличення підлітків до різних видів

позаурочної добродійної діяльності відповідно до віку та інтересів) ;

• уточнено сутність поняття «виховання ціннісного ставлення до праці» як цілеспрямований і систематично здійснюваний процес формування в учнів такого особистісного утворення, яке характеризує місце трудової діяльності в загальній системі цінностей індивіда та проявляється в їхньому бажанні сумлінно, відповідально та активно проводити позаурочну добродійну трудову діяльність, що є безкорисливою, добровільною та корисною для інших людей;

• визначено критерії, показники досліджувальної якості (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, практично-діяльнісний) та схарактеризовано рівні вихованості в підлітків ціннісного ставлення до праці, (високий, середній, низький).

Нові факти, одержані здобувачем.

Дисертаційна робота Коблика Віталія Олександровича є комплексним теоретико-прикладним дослідженням, у якому ключове поняття «вихованість ціннісного ставлення до праці у підлітків» розглядається як результат цілеспрямованого і систематично здійснюваного процесу формування в підлітків такого особистісного утворення, яке характеризує місце трудової діяльності в загальній системі цінностей індивіда та проявляється в їхньому бажанні сумлінно, відповідально та активно проводити позаурочну добродійну трудову діяльність, що є безкорисливою, добровільною та корисною для людей.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз тексту дисертації автореферату та змісту публікацій дисертанта дають змогу стверджувати, що ним опрацювано значну кількість філософсько-культурологічної, психологічної і педагогічної літератури, на підставі розгляду якої сформулював власне бачення досліджуваної проблеми.

Зауважимо, що дисертаційну роботу Коблика В.О. характеризують достатня глибина теоретичних підходів та ефективність методичних пропозицій. Автором грамотно та цілісно сплановано етапи наукового пошуку. Логічно і однозначно сформульовані основні категорії дослідження. Чіткість концептуальних зasad опрацьованих, автором зумовлює точність постановки

завдань дослідження, які відповідають меті та повністю реалізуються в ході теоретико-експериментальній роботі.

Викладене вище дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження Коблика В.О. достатньо обґрунтовані й достовірні.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Дисертаційна робота Коблика В.О. містить нові, раніше не захищенні наукові положення, а обґрунтовані результати у суккупності розв'язують актуальне наукове завдання.

Основні положення і результати дослідження упроваджено у виховний процес Городецької загальноосвітньої школи I–III ступенів, Кочубіївської загальноосвітньої школи I–III ступенів, Родниківської загальноосвітньої школи I–III ступенів, Уманського району, Уманського навчально-виховного комплексу № 7 «Загальноосвітня школа I–III ступенів – колегіум» м. Умань, Маньківському навчально-виховному комплексі «Загальноосвітня школа I–III ступенів-гімназія», Молодецькій загальноосвітній школі Маньківського району Черкаської області.

Рівень апробації результатів дослідження підтверджується також участю дисерантки у науково-практичних конференціях різного рівня.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Не викликає сумніву практична значущість пропонованого дослідження, яка полягає в розробці і впровадженні в практику виховної роботи закладів загальної середньої освіти змістового і методичного забезпечення процесу виховання ціннісного ставлення до праці в підлітків, а саме методичного посібника «Добродійна позаурочна діяльність як засіб виховання в підлітків ціннісного ставлення до праці», комплексної програми педагогічного діагностування рівнів вихованості в учнів підліткового віку ціннісного ставлення до праці; змісту, напрямів і форм організації позаурочної добродійної діяльності.

Одержані результати дослідження можуть бути використані під час удосконалення трудового виховання учнів закладів загальної середньої освіти,

при розробці навчальних програм та методичних рекомендацій щодо оптимізації трудового виховання учнів, під час вивчення у педагогічних закладах освіти таких курсів, як: «Педагогіка», «Методика виховної роботи», «Теорія і методика трудового виховання».

Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом.

Структура дисертації традиційна: складається із вступу, трьох розділів, висновки до розділів, загальні висновки, додатки, список використаних джерел.

Дослідження системно організоване: чітко окреслено його об'єкт, предмет і мету, сформульовано завдання, забезпечені відповідність завдань та висновків, які логічно випливають зі змісту основного тексту дисертації. Загальний обсяг дисертації складає 253 сторінки, з яких 173 сторінки основного тексту, що цілком відповідає встановленим вимогам до обсягу кандидатських дисертацій.

У першому розділі «*Теоретичні основи виховання ціннісного ставлення до праці в учнів підліткового віку*» дисертантом з'ясовано стан дослідження проблеми в педагогічній теорії та практиці, уточнено сутність ключових понять, охарактеризовано особливості процесу виховання в підлітків ціннісного ставлення до праці.

Сукупність наукових теорій, принципів, що використовуються дисертантом у процесі наукового пізнання, свідчать про грунтовне теоретичне забезпечення дослідження та об'єктивність й достовірність отриманого за його результатами наукового знання.

На схвалення заслуговує здійснений дисертантом аналіз ключових понять дослідження, а саме «ціннісне ставлення до праці», «добродійна діяльність», «цінність», «ціннісні орієнтації» та «ставлення», який спирається на реалізацію цілісного підходу до розгляду і аналізу базових дефініцій.

Особливу увагу привертає визначена дисертантом сутність поняття «виховання у підлітків ціннісного ставлення до праці», яка на думку автора полягає у цілеспрямованому і систематичному здійсненні процесу формування в учнів такого особистісного утворення, що характеризує місце трудової діяльності в загальній системі цінностей індивіда та проявляється в його

бажанні сумлінно, відповідальна та активно проводити позаурочну добродійну трудову діяльність, що є безкорисливою та корисною для інших людей.

На основі аналізу особливостей процесу виховання у підлітків ціннісного ставлення до праці автором доведено, що він тривалий у часі, відбувається поступово та вимагає постійної цілеспрямованої виховної роботи не тільки від усіх причетних до нього соціальних інститутів і самої особистості.

У другому розділі – «*Діагностика вихованості ціннісного ставлення до праці в підлітків*» автором визначено критерії, показники та рівні вихованості в підлітків ціннісного ставлення до праці, подано ґрутовний опис організації та методики констатувального етапу експерименту, висвітлено його результати.

Аналіз матеріалів констатувального експерименту дозволив дисертанту визначити наявність гендерних особливостей у вихованості ціннісного ставлення до праці в підлітків, виявити певні відмінності у результатах учнів сільських і міських освітніх закладів, що брали участь у експерименті, встановити, що підлітки мають здебільшого низький та середній рівень вихованості ціннісного ставлення до праці.

Проведений у розділі аналіз результатів діагностики вихованості в підлітків ціннісного ставлення до праці дозволив автору стверджувати про необхідність удосконалення цього процесу саме засобами позаурочної добродійної діяльності.

У третьому розділі – «*Оптимізація процесу виховання ціннісного ставлення до праці в учнів підліткового віку у позаурочній добродійній діяльності*» дисертантом розроблено та обґрунтовано модель виховання в підлітків ціннісного ставлення до праці, визначено педагогічні умови забезпечення цього процесу, подано ґрутовний опис кожної з них, викладено перебіг формувального етапу експерименту, здійснено аналіз загальних результатів дослідно-експериментальної роботи.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертантом результатів, відзначимо окремі дискусійні положення та висловимо деякі зауваження та побажання до змісту дисертаційної роботи:

1. У вступі до дисертації з метою актуалізації значення формування у підростаючого покоління ціннісного ставлення до праці варто було б відобразити сучасну нормативну базу, зміни, які відбулися у законодавстві в галузі освіти пов'язані з процесами її реформування та модернізації, особливо у контексті вимог сьогодення, а саме практичної реалізації Концепції «Нова Українська школа».

2. В підрозділах 1.1 і 1.2 здійснено глибокий, розлогий аналіз об'єкту і предмету дослідження. Водночас, відсутній аналіз новітніх вітчизняних та сучасних зарубіжних досліджень проблеми (Даниелян А., Колонькової О., Марушак В., Єжової О.), що є предметом розгляду представленої наукової роботи.

3. У підрозділі 1.3. дисертації необхідно було б більш детально охарактеризувати вікові особливості учнів 5-7-х та 8-9-х класів, обов'язково відобразити гендерні відмінності.

4. Вважаємо, що в дисертаційному дослідженні в підрозділі 2.1. було б доречно більше уваги приділити визначенню феномену «вихованість».

5. В підрозділі 3.3. варто було деталізувати результати формувального етапу експериментальної роботи, провести більш ґрунтовне його порівняння з констатувальним.

6. На нашу думку, у тексті дисертації було б доцільним обґрунтувати підбір навчальних закладів, що стали базою дослідження, та розкрити їх специфіку.

7. Робота потребує редагування, виправлення стилістичних та орфографічних помилок, форматування тексту відповідно до чинних вимог, доопрацювання додатків.

Утім, висловлені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої роботи, а швидше є приводом для наукової дискусії.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових виданнях.

Слід наголосити на тому, що основні результати дослідження досить повно розкриті у 17 (15 одноосібних) наукових публікаціях, із них 6 статей

відображають основні наукові результати, 7 – апробаційного характеру, 4 – додатково висвітлюють наукові результати. На основі аналізу змісту цих публікацій можна констатувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, які було отримано в результаті проведеної роботи, у друкованих працях викладено достатньо повно.

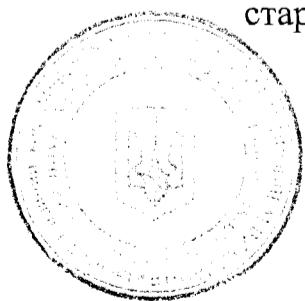
Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації.

Аналіз дисертації та автореферату дає підстави стверджувати, що вони відповідають сучасним вимогам. Автореферат дисертації достатньо повно відображає структуру, основні положення, результати та висновки дисертаційної роботи й дає цілісне уявлення про хід його проведення. Отже, дисертаційна робота Коблика В. О. за своїм змістом і формою є завершеним самостійним дисертаційним дослідженням.

Висновок. Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Коблика Віталія Олександровича «Виховання ціннісного ставлення до праці в підлітків у процесі позаурочної добродійної діяльності» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне і прикладне значення, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. за № 567, зі змінами) та іншим інструктивним вимогам Міністерства освіти і науки України щодо кандидатських дисертацій, а її автор – Коблик Віталій Олександрович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Завідувач лабораторії трудового виховання
Інституту проблем виховання НАПН України,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник

Л. А. Гуцан

Учесець дисертації